

YENİ SURIYE'DE SEÇİM DENEYİMİ: TEMSİLİYET, KAPSAYICILIK VE İSTİKRAR ARAYIŞI

FADIL HANCI

GİRİŞ

Suriye'de Esed rejimi sonrası ilk parlamento seçimleri, ülkedeki geçiş sürecinin temel taşlarından birini oluşturmuştur. Bu seçimler, sembolik olarak Esed sonrası dönemin ilk seçimleri olması bakımından dikkat çekerken filî düzlemde ise

hem Suriye yönetiminin iç dinamikleri hem de ülke genelindeki farklı toplumsal kesimlerin temsiliyeti açısından dikkate değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Suriye'nin aylardır en önemli gündem maddelerinden biri olan parlamento seçimleri farklı açılardan tartışmalara yol açmıştır. Özellikle

Esed rejiminin ordusunun ve Baas Partisinin dağılmasıyla birlikte Suriye'yi şekillendiren siyasi ve askerî omurga yeniden yapılanma sürecine girmiştir.

seçimlerin dolaylı bir mekanizmayla gerçekleştirilmesi ve bunun yerel meşruiyet üzerindeki etkisi, eski rejim destekçilerinin parlamentoya sızma riski, kapsayıcılık ilkesi çerçevesinde kadınların ve farklı toplumsal kesimlerin temsiliyeti ve Suriye hükümetinin kontrolü dışında kalan Haseke, Rakka ve Süveyda illerine ait vekil sandalyelerinin boş bırakılması gibi birçok konu tartışmalara neden olmuştur. Öte yandan yeni Suriye'de kısa sayılabilecek bir sürede siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda kaydedilen ilerlemeler, tüm zorluklara karşın ülkenin siyasi istikrar ve kapsayıcılık konusunda umut verici bir sınavdan geçtiğini ortaya koymaktadır. Zafer Konferansı, Ulusal Diyalog Konferansı, Anayasa Bildirgesi, geçici hükümetin kurulması ve Geçici Adalet Komisyonu'nun oluşturulmasının ardından parlamento seçimlerinin düzenlenmesiyle birlikte geçiş döneminin temel yapı taşlarının önemli bir kısmı hayata geçirilmiştir.

Bu analiz, Suriye'de yapılan seçimlerin nasıl bir siyasi, toplumsal ve ekonomik bağlamda gerçekleştiğini; dolaylı seçim mekanizmasının neden tercih edildiğini ve nasıl işlediğini; seçim sonuçlarının Suriye yönetimi açısından ne anlama geldiğini ve temsiliyet bakımından hangi eksiklikleri barındırdığını ele almaktadır. Rapor, seçimlerin

ilkesel açıdan ideal standartlardan uzak olduğunu ancak Suriye'nin içinde bulunduğu zorlu geçiş süreci dikkate alındığında pragmatik ve gerçekçi bir adım olarak değerlendirilebileceğini savunmaktadır. Bununla beraber seçim sürecinin Suriye yönetiminin iç cephesini siyasi ve psikolojik açıdan güçlendirme potansiyeline sahip olduğu; mevcut eksikliklerin ise telafi edilebilir nitelikte bulunduğu vurgulanmaktadır. Rapor ayrıca seçimlerin SDG/YPG ile Süveyda merkezli ayrılıkçı gruplara karşı psikolojik üstünlük sağlamayı amaçlayan stratejik bir araç işlevi görebileceği ifade edilmektedir.

SEÇİMLERİN TOPLUMSAL ARKA PLANI

Fransız işgalinden bağımsızlığını kazandığından bu yana Suriye'de farklı toplumsal kesimlerin devletle kurduğu ilişki dönemsel olarak değişiklik göstermiştir. Günümüzde ise ülkede yalnızca yeni bir siyasi iktidarın değil aynı zamanda yeni bir devletin inşa sürecinin de yaşandığı görülmektedir. Bu süreç, farklı toplumsal kesimlerin siyasi iktidar yapısına dâhil olmasını beraberinde getirmektedir. Başka bir ifadeyle, Esed rejiminin ordusunun ve Baas Partisinin dağılmasıyla birlikte Suriye'yi şekillendiren siyasi ve

Suriye'de Esed rejiminin devrilmesinin ardından ilk Halk Meclisi seçimleri yapıldı.

askerî omurga yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu durum, uzun yıllar boyunca Esed rejimi tarafından marjinalleştirilen ve savaş sürecinde bastırılmaya çalışılan İdlib, Humus ve Hama kırsalı ile kısmen Halep ve Deyrizor'daki toplumsal kesimlerin yeniden öne çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla hem Esed rejiminin geçmişteki ayrımcı politikaları hem de yeni ordunun yapısı dikkate alındığında İdlib, Hama, Humus, Deyrizor ve kısmen Halep'in Şara yönetiminin temel toplumsal tabanını oluşturduğu söylenebilir.

Tarihsel olarak çevrede konumlanan bu kesimler, ilk kez kendilerini merkezde bulmuş; devrimci reflexlerden uzaklaşarak devletçi reflexler geliştirmeye başlamıştır. İsrail tehdidi, Esed kalıntılarının yeniden örgütlen-

mesi, Süveyda krizi ve SDG/YPG meselesi gibi gelişmeler, bu reflexsin kısa sürede ivme kazanmasına katkı sağlamıştır. Bugün söz konusu bu kesimler, Şara yönetiminin toplumsal omurgasını oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda 8 Aralık öncesinde gözlemlenen Halep kırsalı-İdlib ayrışması ile bunun siyasi ve toplumsal yansımaları, ayrıca 8 Aralık sonrasında başlayan uzlaşma süreci yeni Suriye yönetiminin iç dengeleri açısından belirleyici bir önem taşımaktadır.

Devleti sahiptenen bu gruplara karşı kendini yeni düzenin dışında veya çevresinde konumlandıran toplumsal kesimlerin büyük çoğunluğu ise yeni iktidara karşı zımni bir rıza sergilemektedir. Bunun en temel nedenleri Suriye halkının 14 yıllık yıkıcı savaşın ardından

yorgun düşmesi, Esed rejiminin devrilmesi ile Suriye'de yeni bir dönemin başlamasının başlı başına bir siyasi kazanım olarak görülmesi ve siyasi beklentilerin yerini güvenlik ve asgari düzeyde ekonomik iyileşme taleplerine bırakmış olmasıdır. Ancak bu durum, yeni Suriye yönetiminin karşı karşıya bulunduğu ya da gelecekte karşılaşılabileceği toplumsal sorunların ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir.

Şara yönetimi yalnızca ekonomisi ve altyapısı tahrip olmuş bir ülkeyi değil aynı zamanda din, etnik kimlik ve mezhep temelli derin toplumsal kopuşların yaşandığı bir Suriye'yi devralmıştır. Bu çerçevede Esed rejiminin kârlılılarıyla mücadele ederken Alevi toplumunun yeni düzene entegre edilmesi; Süveyda merkezli silahlı gruplarla mücadele sürerken Dürzi toplumunun dışlanmaması; SDG/YPG kontrolündeki bölgelerde hâkimiyet sağlanmaya çalışılırken Kürtlerin siyasi sürece dâhil edilmesi gibi dengeler büyük bir hassasiyet gerektirmiştir. Esed rejiminin devrilmesinin ardından oluşan iyimser atmosferin aksine bu süreçlerin yönetimi son derece karmaşık ve zorlu olmuştur. Nitekim 1950 Anayasasından ilham alarak hazırlanan yeni anayasal deklarasyon da dâhil olmak üzere Suriye yönetiminin attığı pek çok siyasi adım, SDG/YPG ve Süveyda'da Şeyh Hikmet el-Hicri'nin temsil ettiği gruplar tarafından reddedilmiştir. Bu tutum, onların üniter devlet yapısını tehdit eden yönetim anlayışlarını savunmalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Haseke, Rakka ve Süveyda illerine ait parlamento kontenjanları şimdilik boş bırakılmıştır. Şara yönetimi ise siyasi süreci sürdürerek iç meşruiyetini pekiştirmeyi ve sistemin dışında ya da çevresinde kalan toplumsal kesimleri mümkün olduğunca bu sürece dâhil etmeyi hedeflemiştir. Bununla birlikte SDG/YPG ile Hicri'nin tezlerini dikkate almadan hareket ederek iç cepheyi sağlamlaş-

tırmayı ve psikolojik üstünlüğü ele geçirmeyi amaçlamıştır.

SEÇİMLERDE DOLAYLI TEMSİL MODELİ

Suriye'de Esed sonrasında düzenlenen ilk Halk Meclisi seçimleri, ideal koşulların bulunmadığı olağanüstü ve kırılğan bir siyasal ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda seçimler ilkesel açıdan demokratik standartları tam olarak karşılamasa da ülkenin içinde bulunduğu geçiş dönemi koşulları göz önüne alındığında gerçekçi ve uygulanabilir bir çözüm olarak değerlendirilmiştir. Geçiş sürecinin karmaşık dinamikleri, seçimlerin hangi yöntemle yürütüleceği sorusunu merkezî bir mesele hâline getirmiştir. Sınırlı idari kapasite ve güncel nüfus verilerinin eksikliği nedeniyle seçimlerde doğrudan halk oylamasına dayalı bir sistemin uygulanması mümkün görülmemiştir. Bu nedenle meclis seçimleri seçim kurullarına dayalı dolaylı bir mekanizma üzerinden gerçekleştirilmiştir. Her il idari sınırlar esas alınarak seçim bölgelerine ayrılmış, bu bölgelerde en az üç üyeden oluşan alt seçim komisyonları kurulmuştur. Söz konusu alt komisyonlara milletvekillerini belirleyecek delegelerden müteşekkil seçim kurullarını oluşturma yetkisi verilmiş ve böylece sürecin temel idari altyapısı şekillendirilmiştir.

Seçimlerin üç temel sebepten dolayı doğrudan yapılması mümkün olmamıştır. Birincisi, savaşın yıkıcı etkisidir. Milyonlarca insanın ülke içinde veya dışında sığınmacı konumunda bulunması, çok sayıda vatandaşın hâlâ nüfus kaydına sahip olmaması, ülkenin farklı bölgelerinde faaliyet gösteren nüfus müdürlüklerinin henüz tam anlamıyla merkezî bir sisteme entegre edilememiş olması ve teknik kapasite eksikliği nedeniyle nüfus sayımı yapılmasının mümkün olmaması gibi hususlar doğrudan

bir seçim gerçekleştirilmesinin önündeki en önemli engelleri teşkil etmiştir.

İkincisi, Esed rejiminin siyasi mirasıdır. Rejim elli yılı aşkın bir süre boyunca Suriye'yi tek parti rejimiyle yönetmiştir. Bu süreçte, sosyalist-otoriter bir anlayıştan beslenen Baas Partisi ile rejimle eşgüdüm hâlinde hareket eden faşist veya komünist partiler aracılığıyla ülkenin siyasi hayatı tam anlamıyla tekelleştirilmiştir. On yıllardır ülkede formalite seçimler düzenleyen eski siyasi düzenin dağıtılmasıyla birlikte oluşan boşluk, geçici yöntemler ve yeni kurumsal yapılar aracılığıyla doldurulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 2011 sonrası dönemde muhalif elitlerin siyasi partiler yerine daha çok yerel yönetim yapılarında ve sivil toplum kuruluşlarında örgütlendikleri görülmektedir. Bu da düzenlenen seçimlerin neden siyasi partilerin katılımıyla gerçekleşmediğini açıklayan faktörlerden biridir. Suriye Anayasa Bildirgesi'ne göre yeni siyasi partiler yasası bu seçimle göreve gelen parlamento tarafından hazırlanacaktır.

Üçüncüsü, Heyet Tahrir Şam'ın (HTŞ) dönüşüm sürecidir.¹ HTŞ'nin geçirdiği dönüşümün önemli bir boyutu da siyasi

yapının kademeli olarak inşasıdır. Yeni elitlerin sisteme entegre edilmesi ve yerel toplumlarla güçlü ilişkilerin kurulması, bu yapısal dönüşümün ön plana çıkan en önemli dinamiklerdendir. Örneğin Mart 2019'da HTŞ'nin İdlib'de kurduğu yönetim sisteminin ilk yasama organı da dolaylı bir seçim mekanizmasıyla oluşturulmuş; ardından yerel talepler doğrultusunda Ekim 2021'de yine dolaylı ancak daha kapsayıcı bir meclis seçilmiştir. Dolayısıyla ulusal düzeyde dolaylı bir seçimin tercih edilmesi siyasi geçiş sürecinin zorlu koşulları, yerel temsiliyet ihtiyacı ve HTŞ'nin kademeli dönüşüm süreciyle uyumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

SEÇİM MEKANİZMASI

Suriye'de Halk Meclisinin toplam milletvekili sayısı 210 olarak belirlenmiş; bu milletvekillerinin üçte ikisini oluşturan 140'ının seçimle, kalan 70'inin ise cumhurbaşkanı tarafından atama yoluyla belirleneceği kararlaştırılmıştır. Seçimlerin dolaylı olarak düzenlenmesi nedeniyle siyasi temsil açısından ortaya çıkan eksikliklerin ise cumhurbaşkanı tarafından atanacak 70 milletvekili aracılığıyla dengelenmesi beklenmektedir.²

Seçimlerin dolaylı olarak düzenlenmesi nedeniyle siyasi temsil açısından ortaya çıkan eksikliklerin cumhurbaşkanı tarafından atanacak 70 milletvekili aracılığıyla dengelenmesi beklenmektedir.

1 Fadil Hancı, "Change in strategic culture of violent non-state actors: The case of HTS in Syria", *Marmara Üniversitesi - Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü*, 2024.

2 "El-marsum rakam 143 li-am 2025", *Suriye Cumhurbaşkanlığı*, 19 Ağustos 2025.

Suriye'de Esed rejiminin yıkılmasının ardından yapılan ilk seçimde Süveyda, Rakka ve Haseke illeri dışında 11 ildeki 50 bölgeden 1574 milletvekili adayı yarıştı.

Seçimle belirlenen 140 milletvekili kontenjanının dağılımı, 2011 yılında Yerel Yönetimler Bakanlığı tarafından yayımlanan ve Suriye'nin il, ilçe ve diğer idari birimlerini belirleyen ve aynı zamanda en güncel nüfus verilerini içeren 1378 sayılı Karar esas alınarak yapılmıştır.³ Bu karara göre ülke genelinde 60 seçim bölgesi oluşturulmuş ve her seçim bölgesinden nüfus yoğunluğuna göre en az bir milletvekili seçilmiştir. Örneğin Halep şehri seçim bölgesinden 14 milletvekili seçilirken Cerablus'tan yalnızca 1 milletvekili çıkmıştır.⁴ Seçimler, Suriye'nin 11 ilinde ve toplam 49 seçim bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak Suriye hükümetinin

kontrolü altında olmayan Haseke, Rakka ve Süveyda illeri ile Halep iline bağlı Ayn el-Arab seçim bölgesinde seçim yapılamamıştır. Bu nedenle söz konusu bölgelerin vekil sandalyeleri şimdilik boş bırakılmıştır. Ayrıca Ekim 2019'da Barış Pınarı Harekâtı kapsamında SDG/YPG unsurlarından arındırılan ve hâlihazırda Suriye hükümetinin kontrolü altında bulunan Tel Abyad ve Rasulayn bölgelerinde ise çeşitli idari gerekçelerle henüz seçimler düzenlenmemiştir. Bununla birlikte bu bölgelerde seçim hazırlıkları devam etmekte olup yakın dönemde seçimlerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir.⁵

3 "Lajnat intikhâbât majlis ash-shab as-sürî tuḥaddid al-asâs al-qânûnî li-tawzî maqâid al-hayât an-nâkhiba", *SANA*, 29 Ağustos 2025.

4 "El-Karar rakam 24 li-am 2025", *Suriye Yüksek Seçim Komitesi*, 26 Ağustos 2025.

5 "El-karar rakm 68 li-am 2025", *Suriye Yüksek Seçim Komitesi*, 11 Ekim 2025.

Tablo 1. Suriye'de seçimle belirlenen milletvekillerinin il ve seçim bölgelerine göre dağılımı

İl	Seçim Bölgesi Sayısı	Vekil Sayısı
Halep	9	32
Şam Kırsalı	8	12
Şam	1	10
Humus	5	12
Hama	5	12
Haseke	4	10
Lazkiye	4	7
Tartus	4	5
Deyrizor	3	10
Rakka	3	6
Dera	3	6
İdlib	6	12
Süveyda	3	3
Kuneytra	2	3
Toplam	60	140

Suriye'nin seçim mekanizması Yüksek Seçim Komisyonu (YSK), alt seçim komisyonları, seçim delegeleri ve itiraz komiteleri olmak üzere dört temel yapı üzerine inşa edilmiştir. Görev tanımı gereği seçim sürecinin genel denetiminden sorumlu olan YSK, her seçim bölgesinde en az üç kişiden oluşan alt seçim komisyonları ile her ilde bir itiraz komitesi kurmuştur. Bu yapıyla birlikte YSK, seçim sürecinin yerel düzeyde yürütülmesini ve olası itirazların kurumsal bir çerçevede değerlendirilmesini sağlamıştır. İtiraz komitelerinin üyeleri Adalet Bakanı tarafından belirlenmiş, YSK tarafından ise resmen atanmıştır. Her seçim bölgesinde oluşturulan seçim delegeleri, ilgili alt seçim komisyonu tarafından belirlenmiştir. Delegelerin sayısı o bölgedeki milletvekili kontenjanına göre düzenlenmiştir. Bu çerçevede her milletvekili için 50 delege öngörülmüş, ancak teknik kısıtlamalar nedeniyle bu sayının 30'un altına düşmemesi şart koşulmuştur. Örneğin yalnızca bir milletvekili kontenjanı bulunan bir bölgede 50 delege belirlenirken 14 milletvekili kontenjanına sahip Halep gibi büyük bölgelerde bu sayının 800 civarında olması beklenmiştir. Bununla birlikte itiraz ve inceleme süreçlerinin ardından neredeyse tüm seçim bölgelerinde delege sayılarının bu ideal seviyelerin bir miktar altında kaldığı gözlemlenmiştir.

Seçim delegelerinin belirlenmesinde iki tür kriter esas alınmıştır. İlk kategori zorunlu kriterleri kapsamaktadır. Buna göre delegelerin seçim bölgesinde nüfus kaydına sahip olmaları veya 2011 öncesinde en az beş yıl boyunca o bölgede ikamet etmiş olmaları gerekmektedir. Ayrıca eski rejimi, terör örgütlerini veya bölücü gündemleri desteklememiş olmak, 2011 sonrası

yapılan seçimlerde aday olarak yer almamış olmak, seçim komisyonlarında görev almamış olmak, silahlı kuvvetler ya da güvenlik güçleri mensubu olmamak ve Anayasa Bildirgesi'ne bağlılık göstermek zorunlu koşullar arasındadır. İkinci kategori ise dikkate alınması tavsiye edilen hususları içermektedir. Buna göre delegelerin en az yüzde 70'inin üniversite mezunu yetkin kişilerden, yüzde 30'unun ise yerel kanaat önderlerinden oluşması hedeflenmiştir. Ayrıca seçim bölgelerinde toplumsal çeşitlilik ile nüfus dağılımının gözetilmesi; yurt içi ve yurt dışındaki yerinden edilmiş kişilerin temsiline olanak tanınması; delegelerin en az yüzde 20'sinin kadınlardan oluşması; şehit yakınları, devrim yaralıları, engelli bireyler ve Esed dönemi tutuklularının da temsil edilmesine özen gösterilmesi gibi hususlar dikkate alınması gereken temel tavsiyeler arasında yer almıştır.⁶

SURİYE'NİN YENİ PARLAMENTOSU: DEVRİMCİLER MECLİSİ

5 Ekim'de gerçekleştirilen seçimlerde 11 ilde yer alan 49 seçim bölgesinde toplam 1.578 aday yarışmış ve bunlardan 119'u milletvekili olarak seçilmiştir.⁷ Seçimlerin doğrudan halk oylaması yoluyla yapılmamasına ve siyasi partilerin katılımına kapalı olmasına rağmen sonuçlar hem Suriye yönetiminin iç meşruiyetinin pekiştirilmesi hem de geçiş sürecinin kapsayıcılık düzeyinin güçlendirilmesi açısından önemli bir dönüm noktası niteliğindedir. Ayrıca Suriye'nin yeni parlamentosunu "devrimciler meclisi" olarak tanımlamak hiç de abartılı bir betimleme olmayacaktır. Zira seçim sonuçları, 2011'de başlayan rejim karşıtı halk hareketleri sonrasında muhaliflerin kontrol ettiği bölgeler-

de yerel yönetim, insani yardım, altyapı, sağlık ve eğitim alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının önde gelen isimlerinin birçok seçim bölgesinde başarılı olduğunu göstermektedir.

Suriye'nin pek çok seçim bölgesinde, devrimci geçmişe sahip ve yerel düzeyde etkili ailelerden gelen isimlerin de parlamentoya seçildiği görülmektedir. Bu durum, yeni siyasal düzenin yalnızca teknokrat ya da bürokrat figürlerle değil aynı zamanda muhalif gelenekten gelen aktörlerle de temsiliyet kazandığını göstermektedir. Örneğin Humus'ta, Ahrar el-Şam ve Ulusal Özgürlük Cephesi gibi muhalif yapılarda etkin rol üstlenen Kenan Nahhas ile çok sayıda muhalif grubun kurucusu ve Suriye Milli Ordusu'nda (SMO) komutanlık yapmış olan Nasır el-Mehemid milletvekili seçilmiştir. Halep'te ise eğitim ve yükseköğretim alanında faaliyet gösteren Midad Derneği Müdürü Azzam Hanci, oğlu Esed rejimine karşı savaşırken hayatını kaybeden ve yerel meclisler ile sendikaların kuruluşunda yer alan Abdülkerim el-Ukeydi, ayrıca sağlık ve altyapı alanlarında çalışan Şafak Derneği Müdürü Aref Razzuk öne çıkan vekil isimler arasında yer almıştır. Deyrizor'da Bakkara aşiretinin önde gelen isimlerinden ve eski Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) üyesi Amer el-Beşir ile Arap aşiretlerinin tanınmış figürlerinden, Suriye Ulusal Meclisi'nin eski üyesi Halit el-Halaf dikkat çekmiştir. Dera'da ise köklü bir aileye mensup olan ve 2018'deki "uzlaşma" sürecinde muhalifleri temsilen Esed rejimi ve Rusya ile müzakerelerde bulunan hukukçu Adnan el-Masalemeh, 2011'den itibaren birçok yerel muhalif yapının kurucularından Abdülmevla el-Hariri, ve 2018'e kadar sahra

⁶ "El-marsum rakam 143 li-am 2025", *Suriye Cumhurbaşkanlığı*, 19 Ağustos 2025.

⁷ "Reis el-lacne el-ulya li-intihabat meclis eş-şab es-suri: bab et-tereşşuh uglıka vet-tesvit el-ehad el-mukbil", *SANA*, 29 Eylül 2025.

hastanelerinde doktor olarak görev yapan Nizar el-Raşdan öne çıkan diğer önemli milletvekilleri olmuştur.

Şam ve Şam kırsalı için de benzer bir temsilîyet dinamiğinden söz etmek mümkündür. Şam'da, 2012–2013 yılları arasında Esed rejimi tarafından tutuklanan hukukçu Hassan el-Şeyha, daha önce yerel meclislerde görev yapmış olan Adnan Hatib ve Sednaya Cezaevi'nde tutuklu kaldıktan sonra Suriyeli sivil toplum kuruluşlarında aktif rol üstlenen Basil Heilem dikkat çeken isimler arasında yer almaktadır. Şam kırsalında ise eski Feylak el-Rahman grubunun genel komutan yardımcısı ve 2018 yılında Esed rejimi ile Rusya'yla yürütülen müzakerelerde muhalif heyette yer alan Hassan Ataya, ayrıca Dariyya'daki eski muhalif komutanlardan biri olan, 2016'da rejimle müzakere sürecine öncülük etmiş ve sonrasında üniversite eğitimi ile siyasi bilinçlendirme faaliyetlerine yönelmiş Müeyyed Habib öne çıkan isimlerdendir.

Buna karşın sayıları sınırlı da olsa partileşme iddiası taşıyan küçük siyasi oluşumların adayları seçimlerde beklenen başarıyı gösterememiştir. Bunun en belirgin örneği, siyasi olarak ortanın sağında konumlanan Yeni Suriye Hareketi'nin adaylarıdır. Bu sonuç aslında şaşırtıcı değildir. Zira iç savaş süreci boyunca partileşme iddiasında bulunan birçok yapı ne kurumsal örgütlenme ne de siyasi kapasite geliştirme açısından kayda değer bir ilerleme sağlayabilmiştir. Muhalif ve devrimci taban, bu dönemde daha çok silahlı gruplar, yerel yönetim mekanizmaları ve hizmet odaklı sivil toplum kuruluşları etrafında şekillendiği için parti düzeyindeki siyasi hareketler doğal olarak arka planda kalmıştır. Dolayısıyla seçimlerde devrim yılları boyunca sahada aktif olmuş ve

güçlü yerel ağlara sahip isimlerin öne çıkması kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Mevcut tablo, Suriye iç siyasetinde iki temel açıdan önem taşımaktadır. Birincisi, geçici adalet meselesidir. Esed rejimiyle mücadele sürecinde ağır bedeller ödemiş kesimlerin parlamentoda temsil edilmesi ve rejimle doğrudan bağlantılı aktörlerin siyasi süreçlerden dışlanması, savaş sonrası dönemde adaletin yeniden tesisi ve toplumsal meşruiyetin inşası yönünde atılmış önemli bir adım niteliğindedir.⁸ Öte yandan savaş suçlularının yargılanma sürecindeki gecikme ve Suriye yönetiminin benimsediği uzlaşmacı politikaların toplumda giderek artan bir öfke yaratması, söz konusu temsilin bu tepkileri kısmen hafifletme ve geçici adalet algısını güçlendirme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

İkincisi, meclis seçimleri ve atılan diğer kapsayıcı siyasi adımlar, HTŞ ile rejim karşıtı ana akım muhalefet arasında başlatılan uzlaşma sürecinin kritik bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Bu süreçte SMO'nun yeni ordu yapısına entegrasyonu, farklı grup liderlerinin valilik makamı dâhil çeşitli bürokratik pozisyonlara atanması, Eşarî gelenekten gelen Osama Rifai'nin genel müftülük görevine getirilmesi ve kapsayıcı bir geçici hükümet kabinesinin oluşturulması dikkat çekici adımlar olmuştur. Ayrıca Suriye diasporasına yönelik açılımlar, SMDK'nın önde gelen isimlerinden Bedir Jamus ve Enes el-Abeh'nin Yüksek Seçim Komisyonu'na atanması ile devrimci geçmişe sahip isimlerin parlamentoda yer alması, Suriye yönetiminin iç cephesini güçlendirme ve siyasi geçiş sürecinde ulusal birliği pekiştirme yönündeki çabalarının somut göstergeleri olarak öne çıkmaktadır.

8 Ömer Özkızılcık ve Fadıl Hancı, "Suriye'nin İç Siyasetindeki Meydan Okumalar", *Ümran Stratejik Araştırmaları Merkezi*, 23 Temmuz 2025.

Parlamento seçimleri güvenlik gerekçesiyle Haseke, Rakka, Süveyda ve Halep'e bağlı Ayn el-Arab seçim bölgelerinde düzenlenmemiş, bu bölgelerdeki milletvekili kontenjanları boş bırakılmıştır. Bu durum 8 Aralık'tan bu yana Suriye yönetiminin attığı tüm siyasi adımları reddeden SDG/YPG ile Süveyda'daki ayrılıkçı gruplar üzerinde psikolojik baskı oluşturma amacı taşımaktadır.

FARKLI TOPLUMSAL KESİMLER VE AZINLIKLARIN TEMSİLİ

Parlamento seçimleri güvenlik gerekçesiyle Haseke, Rakka, Süveyda ve Halep'e bağlı Ayn el-Arab seçim bölgelerinde düzenlenmemiş, bu bölgelerdeki milletvekili kontenjanları boş bırakılmıştır. Bu durum 8 Aralık'tan bu yana Suriye yönetiminin attığı tüm siyasi adımları reddeden SDG/YPG ile Süveyda'daki ayrılıkçı gruplar üzerinde psikolojik baskı oluşturma amacı taşımaktadır. Buna karşın SDG/YPG ile doğrudan bağlantısı bulunmayan Suriyeli Kürtlerin seçimlere katılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin Suriyeli bir Kürt ve eski bir SMDK üyesi olan Muhammed Veli, seçim sürecinde Yüksek Seçim Komisyonu üyelerinden biri olarak görev yapmıştır. Ayrıca Halep'in Afrin seçim bölgesinden ve Kürt nüfusun yoğun olduğu diğer bölgelerden üç Kürt aday milletvekili olarak seçilmiştir. Bu isimlerin Şara yönetimine yakın olmamakla birlikte SDG/YPG çizgisine de mesafeli kişiler oldukları bilinmektedir. Suriyeli Türkmenler açısından bakıldığında Halep'ten iki, Humus'tan iki ve Lazkiye'den bir olmak üzere toplam beş Türkmen

milletvekili meclise girmiştir. Bu isimler arasında Suriye Türkmen Dernekler Federasyonu Başkanı Tarık Sülo Cevizci, eski komutan Samir Karaali ve ülkenin kuzeyinde çeşitli yargı ve yükseköğretim kurumlarında görev yapmış olan Vaddah Recep öne çıkmaktadır.⁹

Diğer toplumsal kesimlere bakıldığında özellikle Hristiyanlar başta olmak üzere dinî ve mezhepsel azınlıkların temsiliyetinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Hristiyanlardan yalnızca iki milletvekili seçilirken nüfus oranı daha düşük olan İsmaililerden Tartus'tan bir ve Hama'dan iki milletvekili meclise girmiştir. Aleviler ise Tartus'tan iki, Lazkiye'den iki ve Hama'dan bir olmak üzere toplam beş sandalye elde etmiştir. Hristiyan temsiliyetinin sınırlı kalmasına dikkat çeken Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü Navvar Necme, seçim sürecinde ortaya çıkan bu ve benzeri eksikliklerin Cumhurbaşkanı tarafından atanacak 70 milletvekili aracılığıyla telafi edilmesinin beklendiğini belirtmiştir.¹⁰

Gençler ve kadınların temsiliyeti açısından değerlendirildiğinde ise yeni parlamentodaki milletvekillerinin yüzde 59'unun 40–60 yaş aralığında, yüzde 32'sinin 30–40 yaş arasında,

9 Ömer Özkızılcık, "Suriye'de Parlamento seçimleri yapıldı: Sonuçlar ne söylüyor?", *Anadolu Ajansı*, 6 Ekim 2025.

10 "El-mu'tamer es-sahfi lil-lacna el-ülya li-entehabat meclis el-şab.", *al-Ahbariya al-Suriya*, 6 Ekim 2025.

Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, Halk Meclisi seçim sürecini yerinde takip etti.

yüzde 5'inin 60 yaşın üzerinde ve yalnızca yüzde 4'ünün 25-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Milletvekillerinin yüzde 36'sının 40 yaş altı olması gençlerin parlamentodaki temsil düzeyinin görece yüksek olduğuna işaret etmektedir. Buna karşın kadınların temsiliyeti son derece sınırlı kalmış; seçilen 119 milletvekilinden yalnızca 6'sının kadın olması parlamentoda kadın temsil oranının yaklaşık yüzde 5 düzeyinde kalmasına neden olmuştur. Bu eksikliğe de dikkat çeken Necme, kadınların parlamentoda daha yüksek bir temsiliyet oranına sahip olması gerektiğini vurgulamış ve söz konusu dengesizliğin Cumhurbaşkanı

tarafından atanacak milletvekilleriyle giderileceğini belirtmiştir.

SONUÇ

Suriye yönetiminin parlamento seçimlerini tamamlamasıyla birlikte siyasi geçiş döneminin kurumsal mimarisinin en önemli temellerinden biri atılmıştır. Ülkede yaşanan ekonomik çöküş, toplumsal kopuş, teknik kapasite yetersizliği, Esed rejiminin otoriter mirası, siyasi parti kültürünün zayıflığı ve HTŞ'nin kademeli dönüşüm süreci gibi etkenler seçimlerin dolaylı bir yöntemle gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Buna rağmen seçim sürecinin hem

ülke içinde geniş ölçüde kabul görmesi hem de uluslararası kamuoyu tarafından tanınması, geçici dönemin meşruiyetini kayda değer biçimde pekiştirmiştir.

Sonuçlar açısından değerlendirildiğinde yeni parlamentoya devrimci kesimden çok sayıda ismin girmesi, yeni siyasi düzenin iç cephesini güçlendirmenin yanı sıra toplumsal tabanın genişlemesi ve devrimci kadroların yeni cumhuriyetin kurucu aktörlerine dönüşmesi açısından kritik bir dönüm noktasıdır. Bu gelişme Suriye yönetiminin iç siyasette istikrar arayışına katkı sunarken SDG/YPG ve Süveyda merkezli ayrılıkçı gruplara karşı psikolojik üstünlüğünü de pekiştirmektedir. Bununla birlikte Hristiyanlar başta olmak üzere bazı azınlıkların temsiliyetinde yaşanan yetersizliklerin ve kadınların düşük temsil oranının Cumhurbaşkanı tarafından atanacak milletvekilleri aracılığıyla dengelenmesi beklenmektedir. Yeni parlamentonun tüm toplumsal kesim-

leri kapsayacak biçimde çeşitlenmesi geçici yönetimin iç meşruiyetini güçlendirecek ve on dört yıllık yıkıcı savaşın ardından halkıyla barışık bir devlet inşa etme sürecine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Yeni meclis, Esed sonrasında düzenlenen ilk seçimlerin ürünü olması ve devrimci aktörleri bünyesinde barındırması bakımından yüksek bir sembolik değere sahiptir. Bununla birlikte meclisin geçici dönemde karşılaşacağı yapısal ve toplumsal meydan okumalar oldukça ciddi olacaktır. Toplumsal uzlaşma ve anayasa yapım sürecinin başlatılması, siyasal hayatı ve ekonomik politikaları hukuki bir çerçeveye oturtacak yasaların çıkarılması, dış yatırımların teşvik edilmesi ve yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması gibi alanlarda yeni parlamentonun Suriye'nin yeniden inşa sürecinde belirleyici bir rol oynaması beklenmektedir.

Fadıl Hancı

Ümran Stratejik Araştırmalar Merkezinde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Araştırma alanları arasında güvenlik, yönetim ve dış politika yer almaktadır. Temel olarak Suriye çalışmaları alanına odaklanmakta ve Ortadoğu siyasetiyle ilgilenmektedir. Lisans eğitimini Üsküdar Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nde tamamlamış, yandal programı kapsamında Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler eğitimi almıştır. Yüksek lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinde, Suriye'de 2012-2023 yılları arasında Heyet Tahrir Şam'ın dönüşüm sürecini incelemiştir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2025

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)